VEHÎB BİN VERD

Hadîs ve fıkıh âlimi. Vehib bin el-Verd bin Ebil-Verd el-Mahzûmî (radıyallahü anh) Mekke-i mükerremede yetişen büyük âlimlerdendir. İsmi Abdülvehhâb, künyesi Ebû Osman'dır. 153 (m. 770) yılında vefât etti. Çok ibâdet eder, hikmetli sözler söylerdi. Hadîs ilminde sika (güvenilir) bir zât olup, fıkıh ilminde de bilgisi çoktu. Şüphelilere düşmek korkusuyla mübahların çoğunu terk eden (zâhid) bir zât idi. İbrâhîm bin Edhem, İbn-i Mübârek, Bişr-i Hafî, Fudayl bin Iyâd (r.aleyhim) gibi büyük âlimlerle görüşüp, sohbet ederdi. Süfyân-ı Sevrî (radıyallahü anh), Mescid-i Haram'da, dinliyenlere ba'zı şeyler anlatır, sözünü bitirince de “Haydi, kalkınız. Tabibimiz Vehib'e gidelim. Onda hikmetli sözler, güzel haberler vardır” derdi.

Bişr-i Hafî (radıyallahü anh) buyurdu ki, “Allahü teâlâ bu zamanda, dört kişiye çok büyük ni'metler ve dereceler ihsân etmiştir. Onlar, İbrâhîm bin Edhem, Vehib bin Verd, Yûsuf bin Esbat ve Sâlim-ül-Havvas (r.aleyhim) hazretleridir.”

Kendi evinde bulunanlar dâhil, hiç kimse, Hazreti Vehib'in güldüğünü görmemiştir. Çok ağlardı. “Kıyâmet günü bir yere toplanacaklarını ve Allahü teâlâya hesab vereceklerini bilen kimselerin kalbleri nasıl sevinçli olur, nasıl gülerler, anlıyamıyorum” buyururdu.

Hazreti Vehib, bir gün beğenmediği bir hareketi yapması üzerine, göğsündeki kılları çekerek koparınca canı acıdı.

Kendi kendine “Acınıyorsun değil mi? Halbuki ben senin iyiliğine çalışıyorum” dedi.

Hazreti Vehib bin Verd, herkes geceleri uyurken, o yatmaz, yatsı abdesti ile sabah namazını kılardı. Yakınlarından birisi, “Niçin uyumuyorsunuz?” diye suâl etti. Cevâbında “Allahü teâlânın azâbı hakkında, okuduğum bir âyet-i kerîme ile bu hâle geldim. O benim uykumu kaçırdı. Ne yaptımsa da uyuyamadım” buyurdu.

Namazını bitirdikten sonra “Yâ Rabbi! Eğer benim namazımda bir noksanlık kaldı ise beni affet. Büyük veya küçük günah işlemiş isem, onlara da tövbe ve istiğfar ediyorum” şeklinde duâ ederdi. Bir defa secdede iken çok ağladı, “Yâ Rabbi! Beni affet” diye duâ edip, çok gözyaşı döktü. Nihâyet bir ses, “Yâ Vehib seni affettim” diyordu.

Bir defasında Vehib bin Verd (radıyallahü anh) Muhammed bin Münkedir’in yanına geldi. Muhammed bin Münkedir (radıyallahü anh) vücûdunda bulunan şiddetli bir ağrı sebebiyle, muzdarib bir hâldeydi Vehib bin Verd (radıyallahü anh) elini ağrıyan yerin üzerine koydu ve Besmele-i şerîfe okuyup buyurdu ki, “Eğer bu besmele sıdk ile bir dağın üzerine okunsa, dağ erir.”

Hazreti Vehib bin Verd’e dediler ki “Siz, Allahü teâlâya kavuşmak, için hemen ölmeyi mi arzu edersiniz? Allahü teâlâya daha fazla ibâdet edebilmek için daha çok yaşamayı mı arzu edersiniz? Yoksa hiçbir şey düşünmeden Allahü teâlânın takdîrine râzı olup susmayı mı tercih edersiniz?” Buna cevâb olarak buyurdu ki: “Ben hiç bir şey demem. Allahü teâlâ benim hakkımda neyi irâde edip takdîr etmiş ise, ben onu isterim. Onu severim ve ondan râzı olurum.” Orada bulunanların hepsi bu cevaptan çok memnun oldular. Topluluğun içinde olan Süfyân-ı Sevrî (radıyallahü anh) kalkıp Hazreti Vehib’e sarıldı ve alnından öpüp “En doğrusunu sen söyledin” buyurdu.

Kendisi anlattı. “Bir gece Kâ’be-i muazzamanın hemen yanında Hatim denilen yerde namaz kılıyordum. Namazı bitirdiğimde Kâ’be’den bir ses duydum. “Ey Cebrâil! (aleyhisselâm) Beni tavaf edenlerden ba’zılarının lüzumsuz sözlerinden ve fâidesiz düşüncelerinden rahatsız olduğumu önce Allahü teâlâya, sonra sana arz ederim. Eğer böyle devam edecek olursa, öyle parçalanırım ki, her parçam nereden alınmış ise oraya gider” diyordu.

“Bir gece yatağımda yatıyordum. Yanıma bir kimse gelip, “Allahü teâlânın kitabı ile amel eden kimseye sahip olun” dedi. Ben, “Allahü teâlâ sana rahmet etsin. Dediğiniz zât kimdir?” dedim. Bana tırnağını gösterdi. Tırnağında Ayn, Mim ve Rı harfleri vardı. Kısa zaman sonra, Ömer bin Abdülazîz (radıyallahü anh) halife oldu ve Allahü teâlânın kitabı ile amel etti. Herkes de kendisine bîat edip, itaat ettiler.”

“Bir zaman bir derenin kenarında bulunuyordum. Aniden bir kimse kolumdan tutup bana, “Ey Vehib! Allahü teâlânın kudreti, senin kudretinden ne kadar çok ise sen de O’ndan O kadar kork. Allahü teâlâ sana ne kadar yakın ise, sen de O’ndan o kadar haya et.” dedi. O kimse ile daha fazla konuşmak istedim. Lâkin yanımdan kaybolmuştu.”

Rivâyet ettiği hadîs-i şeriflerden ba’zıları:

Bir kimse gelip, “Yâ Resûlallah! Kıyâmet günü, insanların Allahü teâlâya en yakın olanlarını bize bildirir misin?” Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Kıyâmet günü Allahü teâlâya en yakın olanlar, Allahü teâlâdan korkanlar O’na karşı tevâzu sahibi olanlar ve Allahü teâlâyı çok zikredenlerdir.” O kimse “Yâ Resûlallah! İnsanlar arasında Cennete ilk defa onlar mı girecek?” diye sordu. Resûlullah (aleyhisselâm) “Hayır, Cennete ilk girecek olanlar onlar değildir” buyurdu. Soran kimse, “Yâ Resûlallah, öyle ise Cennete ilk girecek olanları bana söyler misin?” dedi. Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Cennete ilk girecek olanlar, mü’minlerin fakirleridir. Onlar Cennetin kapısına geldikleri zaman, melekler onları karşılayacaklar ve (Hesabınızı veriniz, ondan sonra geliniz.) diyecekler. Fakîr mü’minler derler ki, “Biz neyin hesabını vereceğiz ki, kullandığımız, kendisinden istifâde ettiğimiz bir malımız yoktu. Biz âmir değildik ki adâletle veya zulümle hükmetmiş olalım. Biz, bize gelen dînin emirleri ile Allahü teâlâya kavuşuncaya kadar O’na ibâdet ettik.”

“Benim dört tane vezirim vardır. Bunlardan ikisi semâvât ehlinden, ikisi de Arz ehlindendir. Semâvât ehlinden olanlar, Cebrâil ve Mikâil’dir (aleyhisselâm). Arz ehlinden olanlar da Ebû Bekir ile Ömer’dir (r.anhüma).”

“Kim bir hastayı ziyâret edip, yanında bir miktar otursa, Allahü teâlâ o kimseye, bin sene göz açıp-kapayıncaya kadar hiç günah işlememiş, hep ibâdet etmiş gibi sevâb verir.”

“Oruç ve Kur’ân-ı kerîm kıyâmet günü şefaat edeceklerdir. Oruç, “Yâ Rabbî! Ben filan kimseyi, dünyâda iken yemesine ve içmesine mâni oldum. Onun için ona şefaat edeceğim” der ve şefaat eder. Kur’ân-ı kerîm de, “Yâ Rabbi! Filan kimse dünyâda iken geceleri beni okurdu. Ben de onun uykusuna mâni oldum. Onun için ona şefaat edeceğim” der ve şefaat eder.”

Vehib bin Verd hazretlerinin kıymetli sözlerinden ba’zıları:

“Anlayarak ve düşünerek Kur’ân-ı kerîm okumaktan daha fazla kalbleri incelten, rikkate getirip hüzne sevk eden birşey yoktur.”

“Midene inen lokmanın haram veya helâl olup olmadığına dikkat etmedikçe ne yapsanız kurtulamazsınız.”

“Birgün Yahyâ (aleyhisselâm) Şeytanı gördü. Ona, “Bana, insanlara nasıl musallat olduğunu anlat” buyurdu. Şeytan şöyle anlattı: “Bize göre insanların hepsi üç kısımdır. Birinci kısımı sizsiniz (Peygamberler). Biz, size, hiç güç yetiremeyiz. İkinci kısımda olanlarla çok uğraşırız nihâyet onu aldatırız. Ama o hemen tövbe eder ve bizim uğraşmamız boşa gider. Lâkin biz peşini bırakmayız. Yine çok uğraşırız. Nihâyet aldatırız. Fakat onlar gene tövbe eder, bizim uğraşmamız gene boşa gitmiş olur. Ya’nî bu kısım insanlardan ne memnun oluruz ne de ümid keseriz. Üçüncü kısımdaki insanlara gelince onlar bizim emrimizdedir ve onlara istediğimizi yaptırırız.”

“Yerin kalay olduğunu ve göklerin bakır olduğunu görsem rızkımdan endişe etmem. Eğer endişeye kapılacak olsam kendimi, Allahü teâlânın, bütün mahlûkların rızkını vermeye kefil olduğuna inanmamış kabûl ederim.”

“Zühd; dünyâ malına âit olan kayıplarına üzülmemen, eline geçen dünyalıklar ile de şımarmamandır.”

“Bir kimseyle va’z edeceğiniz zaman, ona ibâdetlerin ehemmiyetini anlatın. Zira, deniz yolculuğuna çıkan kimse için gemi ne kadar lâzım ise, ibâdetler de insanlar için o kadar lâzımdır.”

“Hikmetli söz söyliyenler buyurmuşlardır ki, ibâdet veya hikmet on kısımdır. Bunun dokuzu, sükut etmek, konuşmamaktır.”

Haram ve şüpheli lokma yemezdi. Hattâ şüpheli korkusuyla pek çok mübahlardan vazgeçerdi. Birgün Hazreti Fudayl, Hazreti İbni Mübârek, Hazreti İbni Uyeyne Mekke’de Hazreti Vehib bin Verd’in yanına geldiler.. Hurma üzerinde konuşuluyordu. Hazreti Vehib, “Eskiden en çok sevdiğim yemeklerden idi. Fakat Mekke hurmalığı, Zübey’de ve diğerlerinin bostanları ile karıştığı için, hurma yemiyorum” deyince İbni Mübârek, “Çok incelersen ekmeği de yememen lâzım gelir. Çünkü Mekke arazisi, kimsesi kalmayan insanların tarlalarıyla karıştığı için ekmek de hurma gibi şüphelidir” diye cevap verdi. Bunu işiten Hazreti Vehib bayılıp yere düştü. Hz; Süfyân, “Yâ İbni Mübârek! Vehib’i öldürdün” dedi. İbni Mübârek (radıyallahü anh) “Ona kolaylık olsun diye söyledim, bir kastım yok idi” diye cevap verdi. Bir müddet sonra kendisine gelen Hazreti Vehib “Bundan sonra ekmek yemiyeceğim” dedi ve sadece süt içmek sûretiyle geçinmeye başladı. Birgün annesi kendisine süt getirdi. Annesine “Bu süt hangi koyundan sağıldı? Bu koyunun bedeli nereden ödendi? Bu koyun nerelerde otladı?” diye sorunca annesi cevap veremedi. Çünkü koyunun otladığı yer şehrin ortak malıydı. Sütü içmedi. Annesi, “Oğlum! Allahü teâlâ, mağfiret eder” dediğinde Hazreti Vehib “Ben, böyle bilerek isyan edip, sonra mağfiret olunmayı nasıl isterim?”

Bir gün kendisine, “Ölümden bahseder misiniz?” diye sordular. Onlara “Bir insan vefât edince, dünyâda onun amelini yazmakla vazîfeli olan iki melek onunla beraber olur. O kimsenin amelleri iyi ise, o melekler kendisine derler ki, “Allahü teâlâ sana büyük hayırlar versin. Biz senin yanında bulunmakla çok rahatız. Dünyâda hayırlı ameller işledin. Şimdi ise hayırlı şeylere kavuştun. “Sonra melekler bunun rûhunu semâvât ehli ile tanıştırırlar. Onlar da onu tebrik edip “Allahü teâlâ, kavuşmuş olduğun bu ni’metleri mübârek etsin” derler.

Dünyâda hep kötülük işlemiş olan kimse de vefât edince, dünyâda iken onun amellerini yazan iki melek yine onunla beraber olur. Fakat o, kötü amellerinin karşılığı olarak azâb görmekte olduğundan, onun yanında olmakla rahatsız olurlar ve derler ki, “Sen, burada dünyâda yaptığın kötülüklerin karşılığını görüyorsun.” Sonra melekler onu kötü kimse diye

tanıtırlar. Diğerleri de bundan tiksinirler. Oraya hep kötülük işliyerek gelmiş olan kimse, bu karşılaştığı hâle çok üzülür, yaptığı kötülüklere çok pişman olur. Tekrar dünyâya gelip sâlih ameller işlemek ister. Lâkin, artık bu pişmanlık ona fayda vermez” buyurdu.

Vehib bin Verd’den nakledildi. Buyuyor ki:

Îsâ (aleyhisselâm), havarilerinden biri ile birlikte bir yere gidiyordu. O zaman o beldede çok meşhûr bir hırsız vardı. Hırsız onları görünce Allahü teâlâyı hatırlıyarak o zamana kadar yapmış olduğu hırsızlık ve kötülüklere pişman oldu, tövbe etti. Kendi kendine dedi ki, “Hazreti Îsâ, Allahü teâlânın resûlüdür. Yanındaki de filan havârîsidir. Ey nefsim! Sen ise, insanların yollarını kesip, mallarını zorla alan, çok kan dökmüş bir eşkiyâsın.” Îsâ (aleyhisselâm) ile havarisi yaklaştıkları zaman, “Ben de onlara arkadaş olayım ve onlar ile beraber gideyim” diye niyet etti. Sonra da kendi kendine, “Ey şakî nefsim! Onlar kim? Sen kimsin? Sen onlarla beraber olmaya hiç layık değilsin. Senin hatâ ve kusurların o kadar çok ki, sen ancak onların arkalarından yürüyebilirsin” diyerek arkalarından takip etti. Îsâ aleyhisselâmın havarisi onun geldiğini fark edince, “Bu eşkiya bizim peşimizden geliyor” dedi. Hazreti Îsâ, “Bırak gelsin. Allahü teâlâ ona pişmanlık ve tövbe ihsân etti” buyurdu.

Hazreti Vehib anlattı ki, “Bir fıkıh âlimi, kendisinden daha yüksek olan başka bir fıkıh âlimi ile karşılaşınca ona sordu “Allahü teâlânın indinde en makbûl amel hangisidir?” O âlim: “Emr-i ma’rûf, ya’nî Allahü teâlânın emirlerini bildirip öğretmek ve Nehy-i anil münker ya’nî Allahü, teâlânın yasak ettiği haramları bildirmek ve yapılmasına râzı olmamaktır.” buyurdu.

¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾¾

1) Hilyet-ül-evliyâ cild-8, sh. 140

2) Tehzîb-üt-tehzîb cild-11, sh. 170

3) Vefeyât-ül-a’yân cild-2, sh. 471

4) El-A’lâm cild-8, sh. 126

5) Tezkiret-ül-huffâz cild-1, sh. 245

6) Tehzîb-ül-esmâ ve’l-luga cild-2, sh. 148

7) Tâbâkât-üs-sufiyye sh. 44

8) Tâm İlmihâl Se’âdet-i Ebediyye sh. 1081